

SURSELE AUTORITĂȚII

Autoritatea deontică

Autor:

Prof. dr. Singureanu Nicoleta

**Colegiul Economic "Hermes", sector 2,
București**

Revenind la autoritatea deontică, menționăm că trebuie estompată pe cât se poate în școală, prezența ei trebuind să se facă simțită în situații conflictuale a căror natură eludează autoritatea epistemică. Altfel, profesorul va lăsa impresia că obiectivul elevului în școală este să promoveze cu o notă mai mare. Impresia aceasta ar putea fi întărită și de mentalitatea înrădăcinată deja, conform căreia un ciclu de învățământ (fie el primar, gimnazial sau liceal) nu reprezintă decât un interval de trecere către altceva, că nu are scop în sine care să merite să fie atins și care să-l justifice prin el însuși.

Acest gen de mentalitate ignore prezentul și posibilitățile lui, cu gândul la viitor. Oliver Reboul amintește un dialog dintre un grup de institutoare din Franța și Jean Piaget:

„Institutoarele din Franța care îl întrebau dacă este posibil să se accelereze geneza operațiilor logice, estimând că rolul învățământului este „să grăbească dezvoltarea copilului”, Jean Piaget le-a răspuns „Nu cred că scorul este de a grăbi; scopul trebuie să fie de a exploata toate posibilitățile unui stadiu determinat”, dacă nu se întâmplă așa, elevul capătă obiceiul iremediabil al verbalismului “ (13, p. 44).

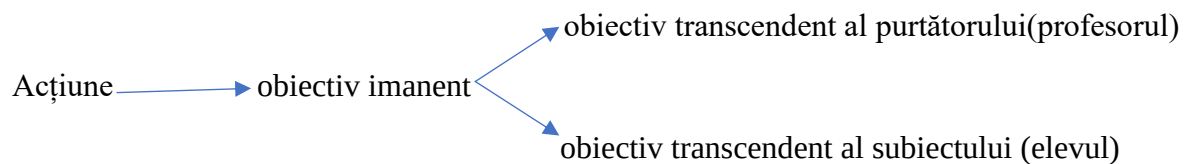
De obicei, în prezența autorității deontice, învățarea este redusă la simpla transmitere de cunoștințe și la eventualele reflecții provocate elevului de abaterile comportamentale tipice unui profesor care pune în joc eminamente autoritatea deontică: rigiditate, închisoare, negarea sau mimarea dialogului, reprimarea spontaneității și creativității elevului etc.

În acest context, învățarea este redusă la o simplă obligație, poate chiar o obligație importantă, dacă avem în vedere implicațiile posibile ale notării asupra relațiilor în familie. În același timp, se cultivă o anumită mentalitate – de hăituit, pentru elev și următor, pentru profesor – situația educativă astfel concretizată neavând, în mod evident, nici o legătură cu educația.

Situația de învățare descrisă mai sus este tipică pentru ceea ce Bochenski a numit autoritate de sancționare, ea fiind departe de a reprezenta o situație de învățare optimă, care presupune în mod preponderent autoritatea de solidaritate.

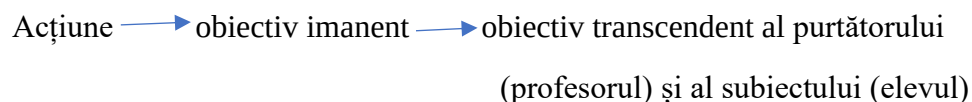
În concepția lui Bochenski, autoritatea deontică prezintă două forme: autoritatea de sancționare și autoritatea de solidaritate. Structura fundamentală a ambelor tipuri de autoritate este aceeași, deosebirea situându-se la nivelul atitudinii subiectului în raport cu obiectivul atins. Să exemplificăm: apropiindu-se sfârșitul semestrului, profesorul constată că nu are note suficiente

pentru încheierea mediilor; de aceea hotărăște să dea elevilor săi o lucrare de control (extemporal). Venind în clasă, el își anunță elevii că vor o lucrare de control. Scopul imediat (Bochenski îl numește obiectiv *immanent*) al lucrării de control este același, atât pentru profesor, cât și pentru elevi: acela de a avea note. Scopul mai îndepărtat diferă însă: dacă elevul urmărește să obțină o notă care să-i permită promovarea, profesorul dorește să aibă note suficiente ca să poată încheia mediile elevilor săi. Acest scop mai îndepărtat este numit de către Bochenski *obiectiv transcendent*. Este clar că o lucrare de control dată în atare condiții ignoră orice valențe didactice și că intervine în bună măsură voința profesorului. Situația descrisă mai poate fi redată, conform lui Bochenski, prin următoarea schemă:

Autoritatea de sancționare este definită de către Bochenski astfel: „O autoritate deontică este o autoritate de sancționare atunci și numai atunci când (1) obiectivele transcendente ale purtătorului și ale subiectului diferă și când (2) corelația dintre acțiunea și obiectivul transcendent al subiectului a fost creată de voința purtătorului” (8, p.105).

Autoritatea de sancționare se caracterizează prin amenințarea care provine din voluntarismul profesorului. Lucrurile stau altfel în cazul autorității de solidaritate. Să exemplificăm: apropiindu-se sfârșitul semestrului, profesorul constată că a rămas în urmă cu materia, pentru că a fost nevoit să aloce mai multe ore decât planificase inițial unor subiecte mai greu accesibile elevilor. El știe că dacă nu se schimbă strategia de predare, nu va putea să parcurgă întregul capitol planificat, iar elevii nu vor reuși să înțeleagă, fără ajutorul său, niște elemente de care vor avea nevoie pentru a parcurge mai departe materia, în semestrul următor. De aceea, venind în clasă, le prezintă elevilor situația și modalitatea de remediere: o nouă strategie de predare, dar care reclamă din partea lor un efort suplimentar. Obiectivul immanent al profesorului și al elevilor este același: parcurgerea materiei planificate pentru semestrul în curs; obiectivul transcendent este și el același: înțelegerea acelor elemente necesare parcurgerii în continuare a materiei. Conform lui Boncheski, situația descrisă mai sus poate fi redată prin următoarea schemă:

Definiția **autorității de solidaritate** este, după Boncheski, următoarea: „O autoritate deontică este o autoritate de solidaritate atunci și numai atunci când (1) obiectivele transcendente ale purtătorului și ale subiectului sunt identice și când (2) corelația dintre acțiunea subiectului și obiectivul său transcendent este independentă de voința purtătorului” (8, p. 107).

Referindu-se la deosebirea dintre cele două tipuri de autoritate, Boncheski scria: „Un om care se supune unei autorități de solidaritate se simte liber; în schimb, autoritatea de sancționare funcționează întotdeauna prin constrângere, cum se spune, ea îi răpește deci subiectului libertatea” (8, p. 107).

Totuși ar trebui amintit faptul că, pentru logicianul polonez, autoritatea deontică (indiferent de tip) presupune din partea subiectului o anume renunțare la libertate, de vreme ce, recunoscând autoritatea purtătorului, îl lasă pe acesta să hotărască în locul său. De aici și pericolul unei obediențe prelungite, care ar putea să mențină subiectul într-o stare infantilism greu de contracarat ulterior. Se poate atunci renunța la autoritate în școală sau prezența acesteia este inerentă?

Până și un personalism de talia lui Lucien Laberthoniere crede că autoritatea este nu numai inevitabilă, dar că este chiar necesară în „procesul de creștere” al elevului: „.....departe de a fi în opoziție cu libertatea copilului, dacă autoritatea sa (a profesorului, n.a.) este ce trebuie să fie, într-o anumită măsură îi este chiar o condiție”.....„Copilul are nevoie să fie apărat împotriva lui însuși, are nevoie să fie ajutat pentru a se cuceri. Autoritatea educatorului este ajutorul pe care copilul îl așteaptă și pe care îl reclamă pentru a deveni ceea ce trebuie să fie. Și această autoritate nu poate fi eficace, decât păstrând caracterul său de autoritate. Trebuie, deci, ca Educatorul să comande, trebuie ca el să-și impună voința; pentru că opera sa este practică, nu speculativă” (14, p.33, 34).

Gânditorul francez pleacă de la premisa că nu se poate vorbi de o natură umană ca de un dat anterior educației. Copilul este doar un amalgam de instincte și porniri pe care trebuie să le domine sau să le înlăture pentru a dobândi umanitatea, deci libertatea. El afirmă că doar premisele viitoarei persoane se găsesc în copil; modelul către care acesta trebuie să tindă se află în altă parte, în Dumnezeu și în iubirea de Dumnezeu. Autoritatea educatorului este acel element exterior apt să arate drumul către „umanizare”, un drum propriu fiecărui copil în parte. Exercițând o constrângere asupra copilului, educatorul se constrânge pe el însuși în încercarea comună numită educație. De aceea, după cum sublinia Lucien Laberthoniere, autoritatea nu este o abstracție care corelează alte abstracții: „Autoritatea care acționează nu este o abstracție. Ea este încarnată într-o persoană care trăiește, ea este o persoană. Exercițându-se, autoritatea este condusă de anumite intenții. Activitatea sa este una morală, rezultând că *autoritatea își schimbă complet natura, în funcție de intenția care o animă*” (14, p. 29).